

Göncruszka

Göncruszka település Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található, az Abaúj–Hegyközi kistérség része. Göncruszka (Ruszka, Uruszka) Árpád-kori település. Nevét a Várad Regestrum már 1220-ban említette Vruzca, majd 1221-ben Rvzka néven. 1700-tól hívják Göncruszkanak. 1977-ben Göncöz csatolták, majd húsz évvel később ismét különvált. A településen 656 fő él, területe 1673 ha.

Keletről a Eperjes-Tokaji-hegység határolja, melynek kiemelkedő csúcsai a Borsó-hegy (733 m) és a Gergely-hegy (783 m). A hegység lábai előtt terül el a széles völgy kitűnő termőföldjével.

A falu közelében húzódik a 3. számú nemzetközi út és a Budapest-Kassa-Krakkó közötti vasútvonal. A falu keleti szélén fut a Szerencs-Hidasnémeti vasútvonal. A hegy lábánál vezetett a levantei kereskedelmi útvonal, amely összekötötte valamikor a Balkánt Lengyelországgal. Sok gyümölcsöt és bort szállítottak itt, amely gazdaságilag előnyére volt a vidéknek. Később katonai útvonal is volt, mely sok szenvedést okozott a lakosoknak.

A környék lakossága megélhetését mindig is a természeti erőforrások és adottságok kihasználásával próbálta segíteni. A térségre a mezőgazdasági területhasznosítás (zöldség, gyümölcs, bogyósok, burgonya-termesztés), a bortermelés (Abaújszántó), valamint az állattartás (sertés, mangalica, szarvasmarha, juh, kecske) és az erdőgazdálkodás a jellemző.

Göncruszka híres a gönci barackról, ami "tősgyökeres ruszakai" Az első telepítés az 1960-as években a Borsóhegy nyugati lejtőjénél volt még a göncruszkai Dobó István MGTSz idején több mint 400 hektáron. A művelést, a szedést, a válogatást, a csomagolást a tsz dolgozói végezték, innen szállították a magyar és külföldi konzervgyárakba további feldolgozásra. Ebben az időben épült a hegyre vezető aszfaltos út és a pálinkafőzde is, amely ma is nagyon magas technikai és szakmai színvonalat képvisel. Itt főzik a "gönczi" védjeggyel ellátott barackpálinkát. A barack mellett nagy területen termelnek, bio körülmények között málnát és szedret.

A térség vállalkozássűrűség meghaladja a regionális és megyei átlagot, de elsősorban mezőgazdasági, kevésbé jövedelmező vállalkozások találhatóak a kistérségben. A szolgáltatási szektorban működő vállalkozások száma igen alacsony. Göncruszkan közel 100 mezőgazdasági vállalkozás működik, ami a kistérségen belül igen jó érték. Az iparban működő és a kereskedelmi vállalkozások számának egyike sem éri el a 10-et.

Az utóbbi 15 évben a térségben megfigyelhető a turizmus intenzív fejlődése. Göncruszka és környéke rendkívül értékes természeti és épített örökséggel rendelkezik, jelentősek a történelmi és egyháztörténeti emlékei is (Árpád-kori református templom, 19. századi katolikus templom, Bárczay-Patay kastély, Kornis-Kazinczy kúria. Boldogi Vár, Regéci Vár, Kékedi Melczer Kastély, Telkibányai Aranybánya, Vizsolyi Biblia és a református templom). A turizmus a térség húzóágazata lehetne.

A térség a rendszerváltást követően a földrajzi elhelyezkedése miatt kevésbé tudott élni a fejlődési lehetőségekkel. Rosszak a közlekedési viszonyok, hiányos az infrastrukturális alapellátottság, a humán erőforrás minősége és mennyisége, képzettsége kedvezőtlen. Jellemző a külső és belső befektetők hiánya, a magán és vállalkozói szféra tőkeszegénysége. A turisztikai kapacitások nem építenek a térség specifikus turisztikai adottságaira. Felgyorsult a térségből való elvándorlás. A lakosság szám folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, Göncruszka 1980 óta szinte felére csökkent a lakosság. A kistérségben a természetes szaporulat az elmúlt években negatív egyenleget mutatott. Göncruszka a száz aktív korúra jutó gyermek- és időskorúak száma 82 fő.

A kistérség elmaradottságának egyik oka a kedvezőtlen munkaerő piaci helyzet. A foglalkoztatási ráta 2007-től folyamatosan csökken, Göncruszka 2011-es adatok alapján 8,8 %. Az inaktív keresők aránya pedig 34%. Az ezer lakosra jutó adófizetők száma az országos átlag mindössze 77%-át éri el. A foglalkoztatási helyzetet nagyban rontja, hogy a munkanélküliek körében igen alacsony az iskolázottsági szint és jelentős a fiatalok és ezáltal a szakmai tapasztalat nélküliek aránya. Az alacsony képzettségi szint kiemelten érinti a roma lakosságot.

A munkanélküliség tartóssá válásával egyre reménytelenebbé válik a küzdelem a munkavégző képesség megőrzésére, a nyílt munkaerőpiacra való visszailleszkedésre. A szegénységi csapda helyzet viszonylag gyorsan kialakul. A legális munkáját veszített munkavállalók túlélési stratégiákat dolgoznak ki, amelyben kiemelkedő szerepet kap a passzív ellátásra való berendezkedés, a szükségletek korlátozott kielégítése, az eladósodás, a közüzemi díjhátralékosság és a feketemunka.

Közösségi méhészet

Göncruszán a térségi és települési problémákra reagálva iskolát alapítottak helyi összefogással. 2009-ben megszűnt a helyi iskola, mivel a finanszírozás megváltozása miatt az intézmény fenntartása lehetetlenné vált. Így a gyerekek egyre messzebb kerültek szülőfalujuktól: volt, aki Hidasnémetibe, Encsre járt iskolába, de olyan szülők is akadtak, akik Kassára írták be gyermeküket.

A településen az iskolaalapítást megelőzően az elmaradottságból való kilábalást apró lépésekkel kezdete a Göncruszákra érkező fiatal házaspár, Sohajda Levente református lelkész és felesége Samu Zsuzsa. A parókia felújítását követően az első ötletet az udvaron álló diófa adta, melynek termését a gyülekezeti tagok közösen gyűjtötték, törték és értékesítették, majd a pénzből karácsonyi ajándékot vásároltak. Sohajda Levente megfogalmazta ennek az élménynek az értékét, és egyben azt az erőforrást is, mely kiutat jelenthet a szegénységből, hátrányos helyzetből: „Nagyon fontos volt ennek az élménynek az *értéke*, mellyel azóta is példázzuk azt a meggyőződésünket, hogy a változtatás lehetősége, az adottság ott van minden településen, ha az ott élők ezt felfedezik. Sok esetben hátráltat az a várakozás, hogy jöjjön valami kívülről, a lehetőség, és ebből ered a tehetetlenség. A legtöbb adottságunk abból fakad, amit évtizedekkel korábban már elültettek az elődök, ez benne van a mostani generációban. Mindaz megvan nyomokban, mentalitásban, szocializációban, mindenféle dologban. Lehet, hogy el van rejtve vagy ki van szorítva a perifériára, ezért nem tudjuk erőforrásként kezelni. De ott van, hozzáférhető dolog. A diófa rádöbentett minket arra, hogy milyen utat választhatunk. Dolgozhatunk a túlélésért is, de fel kell ismerni, ha zsákutcába jutunk, mert ez a felismerés ösztönöz arra, hogy keressünk új, járható utat.”

2004-ben gyülekezeti összefogással a templom felújítására is sor került, a méztermelés pedig a méhek megőrzésével kezdődött el. Jobban belemélyedve a méztermelésbe, a közösség felismerte az ebben rejlő lehetőségeket. Német szakfolyóiratok tanulmányozásával minőségi váltás következett be. A méhészetben 45 önkéntes dolgozik párhuzamosan és mindenki gazdaként vesz részt a termelésben, nagy odafigyeléssel végzi munkáját. A legelején eldöntötték, hogy minden bevételt, amit nem a méhesbe innovációként, fejlesztésként forgatnak vissza, azt ösztöndíjra és oktatásra fogják fordítani. Így jutottak el az iskola alapítás gondolatáig.

A göncruszakaiak szerették volna, hogy a gyerekeknek megmaradjon a faluhoz való kötődésük, így közös összefogással 2011-ben megnyílt a Talentum Tehetséggondozó Iskola. Az iskolát a helyi református gyülekezet által alapított kft működteti. A kft.-t eredetileg a gyülekezet méhészetének üzemeltetésére és az ezzel járó méztermelésre hozták létre. A kft. ugyanazt az állami alapszabályt

kapja, mint az intézményfenntartó önkormányzatok, de ezt ki tudják egészíteni a saját bevételeikből, vagyis a méztermelésből. Besegít az önkormányzat, néhány vállalkozó is és a szülők, ki mivel tud. A fűtést például a szülők által felajánlott szalmabálákkal oldják meg. Alapelv, hogy egy közösséget nem lehet egy bizonyos irányba lökni, csak kísérni lehet. A gyülekezetben vállalta mindenki, hogy hozzáteszi a maga munkáját. Vannak, akik a méhekkel dolgoznak, a mézet kiszereleik, tisztítják a diót vagy tökmagot, amit hozzá tesznek, gyógynövényeket gyűjtenek. Van, aki a könyveléshez ért. Mindenki tudásának van helye és speciális szerepe ebben az egészben.

Akár a méztermelés esetében, az iskola alapításánál is fontos alapelv volt, hogy olyat csináljanak, ami kivételes, sajátos. Az oktatás a Kodály-módszerrel és egy Hollandiából átvett módszerrel folyik. Mivel tehetséggondozásról van szó, minden gyerek tanul zenét és hangszeres játékot, mindennap van angolóra, de kiemelt figyelmet fordítanak a sportra is. Arra törekszenek, hogy a gyerekeknek örömet és sikerélményt nyújtsanak, hogy ne csak oktassanak, hanem hogy képesek legyenek legalább ilyen hangsúllyal nevelni, hogy olyan stabil gyerekek jöjjenek ki ebből az iskolából, akik 30 évesen is stabil személyiségek maradnak.

Az iskola fenntartási költségének a 40 százalékát állja az állam, 60 százalék a kft. bevételeiből származik. Először belföldön próbálták meg értékesíteni a kiszereelt mézet, de aztán rájöttek, hogy külföldön ez sokkal sikeresebb. Úgynevezett hidegen kezelt termékről van szó, ami szintén különlegességnek számít. Jelenleg az USA-ban, Hollandiában és Svájcban lehet kapni göncruszkai mézet, és aki megvásárolja, megtudhatja, hogy ezzel egy magyar kis iskola fenntartását támogatja. Ez ugyanis olvasható a mézesüvegen. A szülőknek havi 2 ezer forint hozzájárulást kell fizetniük az iskolának, ennek ellenére a hátrányos helyzetű családok is szívesen hozzák a Tálentumba a gyermekeiket, hogy megadják nekik az életben való boldogulás lehetőségét. Néhány év múlva már 8 osztálya lesz az iskolának, így új osztálytermekre lesz szükség, de tervben van a tornaterem építése is.